

Enkel voor wetenschappelijk onderzoek

Ik kan de rechthebbende op de tekst van *Een feestelijk starfgeval* niet vinden. In verband met copyright is deze *Reis door literair erfgoed* niet in de handel.

Copyright geldt tot 70 jaar na de dood van de schrijver. Dit boek is enkel beschikbaar voor nadere analyse.

Mijn teksten zijn rechtevrij.

Vergetelheid is een groot huis. Er is plaats voor iedereen.

ISBN 978-9492546-91-3
NUR 510, 520
Ter Verpoozing, Peize

© Gerard Stout

Foto omslag & vormgeving: Gerard Stout
Omslagfoto: Huys te Peize.
Achterkant: Drents landschap bij het Oostervoortsche Diep.
www.gerardstout.nl

Dit boek staat deels als pdf op mijn website.
(Op het web ontbreekt de novelle, op enkele citaten na, i.v.m rechten.)
Wie een boek op prijs stelt kan me contacten.

Contact: gerardstout@kpnmail.nl

Druk: Biblion, Zoetermeer
uwboekingoedehanden.nl
Eerste druk: januari 2021

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotocopie, microfilm, digitale bestanden of op welke wijze dan ook zonder schriftelijke toestemming van de uitgever. We meent rechten te hebben op (delen van) de inhoud wordt verzocht contact met mij op te nemen.

Reis door literair erfgoed

Een feestelijk starfgeval

Analyse van de streekroman

van Klaas Kleine

door

Gerard Stout

Ter Verpoosing

Inhoud

Inleiding met analyse	5
Methodiek	15
Statistiek	17
Conclusie	20
Bronnen	23
Biografie Klaas Kleine	24
<i>Een feestelijk starfgeval</i> Klaas Kleine	27
Verantwoording	122

Inleiding

Een vrouw mag intelligent en mooi zijn,
maar wel graag met een gebrek

Waarvoor een analyse van *Een feestelijk starfgeval* van Klaas Kleine (1940- 2000). Wat heeft zijn novelle uit 1991 dertig jaar later de lezer te bieden? Wat vertelt zijn verhaal over sociale en maatschappelijke verhoudingen in Drenthe? Is het boek een verslag van de stand van zaken, of zijn er ontwikkelingen te bespeuren? Geeft *Een feestelijk starfgeval* handvatten voor een prettiger bestaan? Welke valkuilen in de omgang met elkaar komen naar voren? Welke rol speelt de wederopbouw na de Tweede Wereldoorlog. Wat is de rol van dialect in dit boek en in de dorpsgemeenschap? Zien we gedragingen uit de streekromans van Harm Tiesing en Albert Dening terug? Is *Een feestelijk starfgeval* een correcte afspiegeling van de volksaard van de Drenten? Is het verhaal de moeite van het lezen waard? Is *Een feestelijk starfgeval* een verhaal van Drenthe?

Inhoud

Nico Smalholt, een vijftiger, is door zijn vrouw, Katja van Essen, ingeruild voor Baghwan, een goeroe uit Poona. De timmerman kijkt om in wrok. Hij trouwde de mooiste meid van het dorp en nu blijft hij met lege handen achter in een bouwvallig boerderijtje naast de ruïne van een afgebrande kerk. Hij zweert alle luxe af. Hij zweert vrouwen af. Hij kotst op het dorp met roddels, bemoeizucht, schijnheiligheid.

De afgebrande kerk naast zijn bouwvallig boerderijtje wordt gerestaureerd. De leiding van het herstel is in handen van een

vrouw, Lisa van Agt. De architecte is kordaat, open-minded en op het oog vrij van complexen. Een intelligente vrouw met een map onder haar arm. De bouwvakkers hebben haar niet hoog. Lisa van Agt is zo scheel als een makreel. Nico Smalholt en Lisa van Agt krijgen kennis aan elkaar. Nico Smalholt verzet zich tegen haar zelfverzekerdheid en haar openheid van geest. Zijn lichaam vaart een andere koers. Ze raken ‘verknupt’ in de bedstee. Lisa blijkt een dochter van dominee Kelckenzathe. De dorpsdominee die tijdens de oorlog met Aleida van Essen de lakens deelde. De dominee pleegde overspel met de vrouw van NSB-er Hilbert van Essen. De dominee verborg onderduikers. Wie speelde welke rol en wat is waarheid? Het dorp meent alles te weten.

Aleida van Essen was de ex-schoonmoeder van Nico Smalholt. Is Katja, zijn ex, een dochter van de dominee? Rekeningen uit het verleden staan open.

Na de eerste nacht in de bedstee stuurt Nico ‘zijn’ Lisa het huis uit. Hij krijgt spijt. Gelukkig voor hem komt de architecte na vier maanden weer opdagen. Zo komt alles aan het eind (niet) goed.

De plot is kunstig in elkaar gestoken. De naamsverandering, Lisa van Agt heet Lisa Kelckenzathe, is een aardige vondst. (Mijn mondhygiëniste gebruikt ook de achternaam van de tandarts. Lisa gebruikt de naam van het bureau. Handig om cliënten bij de voordeur weg te houden.) Interessanter dan de plot vind ik antwoorden op enkele van de vragen uit de openingsalinea. Die antwoorden komen bovendien door de kwantitatieve analyse. Wie spreekt met wie en hoe vaak? Welke banaliteiten zijn te vinden? Welke woorden komen telkens terug?

Volksaard

Ik schrijft dit boek in de januari 2021. Tegelijkertijd lees ik het boek *Het landschap de mensen Nederland 1850-1940* van de schrijver Auke van der Woud. Auke van der Woud is geboren in 1947. Hij studeerde kunstgeschiedenis en archeologie en

was ruim 20 jaar in Amsterdam en Groningen hoogleraar architectuur- en stedenbouwgeschiedenis. In het hoofdstuk Ons Volkskarakter lees ik enkele behartenswaardige zaken over de volksaard. Hij schrijft: De overgang van de 19e naar de 20e eeuw betekende voor Nederland een transitie waarin veel oude gewoonten, overtuigingen en zekerheden nutteloos werden. Kan het zijn dat er in dat culturele tumult iets bewaard bleef, iets wat diep en fundamenteel was en voor elke Nederlander geldig namelijk het nationale volkskarakter?

Er volgen enkele beschouwingen over de strijd tegen het water, over religie, de invloed van calvinisme, van katholicisme en over invloed van het veranderende landschap door de grootscheepse ontginning van heidevelden, door inpoldering en verdwijning van 'wilde' natuur. Heel Nederland gaat op de schop. Door de veranderingen in het landschap verandert ook de mens; de sociale omgang met elkaar en onderlinge verhoudingen verschuiven naar sterker individualisme. Van een volksaard of een volkskarakter is helemaal geen sprake, schrijft Van der Woud. De strijd tegen het water gold enkel in Holland. In het oosten van Nederland was het een strijd voor het bestaan op heidevelden en veelal onvruchtbare gronden. Ook het onderscheid tussen katholieken en calvinisten valt weg. De verhalen zijn veelal clichés. Hij schrijft: extreem zuinig, een sterk plichtsgevoel, lage waardering voor het lichamelijke, puriteins ten opzichte van opschik, zeer gereserveerd, zelfs repressief waar het om het vrouwelijk-seksuele gaat: als we niet wisten dat de Kempenlanders¹ de Rooms-Katholieke kerk zeer waren toegewijd dan zouden we misschien denken dat ze strenge calvinisten waren.

Er zijn nauwelijks verschillen in de aard van de Nederlanders.

Geloof in een nationale volksaard werd in wetenschappelijke kring al in de jaren 30 losgelaten. Blijkbaar duurt het heel lang voor deze kennis tot het gewone volk doordringt. Bewoners van Nederland zijn niet te typeren; hoogstens te stereotyperen aan de hand van vooroordelen.

---

¹ Inwoners van de Kempen, Noord-Brabant.

Van der Woud betoogt dat de veranderingen in het landschap en de vele migratiebewegingen in Nederland een grote invloed gehad hebben op de vergaande individualisering van de mensen.

Hij citeert een boek van P. A. Barentsen uit 1935.

De mentaliteit en de moraal van de moderne samenleving dringen steeds dieper tot de bevolking door. Het *helpen* en *binderen* in den dagelijkse omgang² wordt een *niet helpen* en *niet binderen*. De beleefdheid eischt in de moderne samenleving, dat men elkander in zijn bewegingen en in zijn laten zooveel mogelijk vrij laat. Men dient zich zooveel mogelijk voor elkander in te houden om de grenzen niet te overschrijden. ... Men gevoelt zich niet sterk aan een bepaalde plaats gebonden en wordt ook niet door heimwee terug gedreven. ... Elke mens leeft als een vreemde temidden van eigen mensen. Alleen in zijn gezin en onder vrienden gevoelt hij zich vrijer en thuis.

Elders schrijft Van der Woud dat de bevolking door migratie, veelal op zoek naar werk, permanent in beweging is. Iedereen vertrekt en komt aan. Groningers migreren naar Twente. Het duurt zo'n 30 jaar voor er 'gemengde' huwelijken verschijnen tussen Groningers en Twenten.

Dertig jaar geleden, ongeveer rond het verschijnen van *Een feestelijk starfgeval*, was de migratie al goed op gang. Getinte Nederlanders maakten deel uit van de bevolking, al bleef Drenthe wat achter met instroom van gekleurde migranten. Na 30 jaar bij elkaar wonen en werken komt de menging goed op gang. Kijk naar reclames op tv. De aanprijzers van consumptiegoederen zijn van alle tinten, al blijven sommige rolpatronen hardnekkig. In de Drentse literatuur komen effecten van migratie niet of nauwelijks terug; niet in proza en niet in gedichten. In *Een feestelijk starfgeval* zijn negerinnen seksobjecten.

De Nederlander bestaat niet en ook de Drent bestaat niet. Alles wat over het collectief wordt gezegd bestaat uit clichés.

---

²In Drenthe de naoberplicht. P. 166.

Klaas Kleine staat met zijn novelle *Een feestelijk starfgeval* in een lange literaire traditie. Hij beschrijft uitvoerig omgangsvormen in een zanddorp op het platteland in Drenthe. Verongelijkheid, argwaan, achterklap en vooroordelen zijn de ingrediënten van zijn novelle. De hoofdpersoon Nico Smalholt, een bijna vijftiger, heeft een mening en een oordeel over allerlei zaken in het dorp. Hij vraagt niets. Hij controleert zijn aannames niet. De novelle speelt zich af rond 1990. Op veel terreinen heeft het er de schijn van dat Smalholt zijn kindertijd uit de jaren 60 meegenomen heeft naar 1990. Nadat hij door Katja, zijn vrouw, is verlaten kijkt hij om in wrok. Het gereformeerde geloof, goed en fout in de oorlog, wel of niet lid van de NSB, onderduikers helpen ja of nee, een herenboer met veel geld en een socialist in de gemeenteraad, alles komt voorbij. Bij de schrijver Albert Dening uit 1937 heet het: geen heidegrond om weidegrond. Dat betekent een arme mag niet met een rijke trouwen. Het standsverschil blijft intact. Klaas Kleine gebruikt de vrijerij van Alie Struik – dochter van een herenboer – en Evert Dekker – zoon van een socialist – voor dit thema.

Van der Woud betoogt dat met het verdwijnen van de heide en de met de opkomst van de industrialisatie ook de gedragspatronen zijn veranderd. In sommige opzichten lijkt het alsof deze gedragspatronen en veranderingen voorbij zijn gegaan aan het hoofdkarakter van de novelle. De geflipte bouwvakker Nico Smalholt staat nog met twee benen in het verleden. Op enkele halfslachtige pogingen na lijkt reflectie voor dit hoofdkarakter geen haalbare kaart. Alles wat gebeurt legt hij buiten zichzelf; anderen zijn verantwoordelijk voor wat hem overkomt.

De belangstelling van de dorpingen voor het wereldgebeuren wordt getemperd door hun diepe wortels in hun eigen directe omgeving en doordat zij zich onbehaaglijk voelen als zij zich er buiten begeven.³

³Keur & Keur in *Diep geworteld*. 1953.

Architecte Lisa van Agt komt uit een ander milieu. Ze heeft een omgangs- en gedragsrepertoire dat hemelsbreed verschilt van de vaardigheden van Nico Smalholt. Lisa van Agt heeft gestudeerd. Ze is architecte en opgegroeid in een dominees milieu. Nico Smalholt is een zelfingenomen ongeschoolde bouwvakker met een ruw, dat wil zeggen een plat, taalgebruik.

In de volgende paragrafen bespreek ik een aantal zaken die mij zijn opgevallen tijdens het lezen van deze novelle. Af en toe gedraag ik mij daarbij als een streektherapeut. De interpretaties zijn geheel voor mijn rekening.

Omgangskunde

In het begin van mijn onderwijsloopbaan gaf ik kort les aan een huishoudschool. Op het lesrooster van de kinderen stond het vak omgangskunde. Later kwam ik dat vak tegen bij de lerarenopleiding: omgangskunde. Ik heb me nooit verdiept in de inhoud van dat vak. Achteraf is dat misschien jammer. Omgangskunde: hoe ga je met elkaar om? Wat zijn goede manieren? Wat is beleefdheid? Welk passend gedrag hoort bij bepaalde situaties? Hoe gedraag je je op het kantoor? Hoe gedraag je je in een supermarkt achter de kassa. En hoe krijg je verkering en hoe maak je de verkering uit? – Het eerste is gemakkelijker dan het tweede. – Wat zijn prettige omgangsvormen in een huwelijk, en tussen ouders en kinderen? Het enige voorbeeld voor opgroeiende jeugd in de jaren '50 en '60 – de jeugdijaren van Klaas Kleine en van mij – was het gedrag van ouders; de meest nabije leerschool. Er was geen tv met alternatieve voorbeelden. School en kerk liepen nog in de pas met: zo hoort het.

Als ik dezer dagen een dorpswinkeltje binnenstap hoor ik soms: moi.⁴ Niet altijd volgt: waarmee kan ik u helpen? Gelukkig lees ik ook lichaamstaal. In een melige bui zwijg ik en wijs ik naar brood en beschuit. Ik verlaat de winkel zonder dat er een woord is gewisseld. Als ik naar de supermarkt ga

---

⁴Groet. Moin in aanpalend Emsland. Houdoe in Brabant.

volgt na afrekening: wilt u de bon mee? Wilt u spaarzegels? En tot slot: Ik wens u een prettige dag. De caissières hebben een en ander uit het hoofd geleerd. De caissières brengen de lessen omgangskunde in supermarkten in praktijk, zoals ze dat hebben geleerd. Beleefdheid en een vriendelijk woord zorgen voor een grotere omzet en een sterkere klantenbinding.

In de vier streektaalboeken die ik tot nu toe nauwkeurig en aandachtig heb gelezen vind ik nauwelijks een vriendelijk woord. Beleefdheid komt niet voor. Zeer zelden worden mensen vriendelijk begroet bij de eerste ontmoeting. Met de deur in huis vallen is heel gebruikelijk. Wat kom je doen? Wat wil je?

Ik las geen uitdrukkingen in de geest van: Wat fijn dat je er bent. Leuk je te zien. Wat fijn dat je op bezoek komt om een praatje te maken. Ook bij vertrek lees ik nooit: wat fijn dat je op bezoek bent geweest, kom nog eens weer terug. Of: hartelijk dank voor het cadeau dat je mee hebt genomen.

In de novelle van Klaas Kleine las ik openingszinnen bij een eerste ontmoeting. Enkele opvallende zaken heb ik genoteerd.

Lisa, de architecte, komt een aantal malen bij Nico op bezoek. Haar eerste zin is een vriendelijke begroeting. Nico raakt in verlegenheid door zoveel vriendelijkheid, hij reageert op een barokke en vaak botte manier. Hij heeft nooit geleerd om vriendelijk te antwoorden en aardig te zijn. De woordenschat om aardig te zijn ontbreekt. Een enkele maal kan hij geen antwoord bedenken en begint hij te stotteren. Een andere keer neemt hij zijn toevlucht tot belediging en vervelende opmerkingen. In de voetnoten heb ik dit 9x aangegeven. Ik herken dit patroon. Bij enkele mensen die ik in het Drentse circuit ontmoette zag ik het ook. Ik zeg goedendag. En het antwoord luidt: hé jij ouwe rukker, of een andere banale variant. Andere reacties na de begroeting: je hebt een vlek in de broek. Of, je hebt je haar niet gekamd. Mildere reactie: Hoe ben je hier gekomen? gevolgd door: Heb jij die lege shagpuut op de grond gegooid? 2020.

Lisa confronteert Nico af en toe met zijn beperkt

gedragsrepertoire. Hij reageert met; ouwe trut, of hij denkt; waar bemoei jij je mee. Nico heeft zijn beperkingen; weinig opleiding, door zijn ex in de steek gelaten, onderwerp van de roddel in het dorp, levend in het verleden. Zodra iemand zijn pad kruist die meer kwaliteiten heeft dan hij, zoekt hij naar zwakke punten bij de ander. Lisa heeft gestudeerd en *ze is zo scheel als een makreel*. Martine is een mooie vrouw – een raspeerd – maar ze werkt in een muesli-repenwinkel, ze is een *haverkoekenvrouw*. In het voorbijgaan beslaapt hij Martine, als was ze een *koffie-negerin*. Kitty is aantrekkelijk. Helaas; ze werkt als caissière in een bouwmarkt. De vrouw van de huisarts wordt weggezet als (kak)madam.

Taalgebruik

Nico Smalholt is van de straat, zijn taalgebruik is heel plat. Ik heb dat in de voetnoten weergegeven met de verzamelterm banaal. Ruim 60 keer heb ik geteld dat hij platte taal gebruikt. *Ophoepelen, smieten, anscheuren, stoeven, ik smeer hum, loeren, raome, flutte, vreten, de pot op, uutkaffern, schup onder het gat* enzovoort. Zijn taalgebruik is afgestemd op zijn omgeving. Wie met pek omgaat wordt met pek besmet. De woorden zijn me heel vertrouwd. Ik mijd iedereen die deze taal regelmatig gebruikt. Dat is mijn vluchtgedrag. Niks: *Mond spulen met grune ziepe*.

Naast de bonkige taal insinueert Nico Smalholt telkens seksueel getinte voorvallen en handelingen. In de voetnoten noteerde ik: 23x seks. Nergens expliciet (gelukkig), maar wel kleffe verwijzingen naar onder meer negerinnen op koffieplantages. Waarvoor heeft een bouwvakker van bijna vijftig dat nog nodig in 1990? dacht ik.

Van der Woud geeft aan dat de omgeving het gedrag van het individu bepaalt. De heide en de kleine akkertjes zijn verdwenen. En met het veranderen van de omgeving is ook de taal veranderd. Er zijn in het dagelijkse taalgebruik geen woorden meer nodig voor schapenhouderij en heide. In

boerenschuren ontbreekt een hooizolder die heette in het Drents een *hilde*. Er is geen mestgoot meer achter de koeien, die goot heette een *grup*. Het woord *vreten* is zo goed als verdwenen en heeft plaatsgemaakt voor eten. De banale taal van Nico Smalholt staat zijn contact met de andere sociale lagen in de weg. Nico Smalholt raakt van de kaart als de vrouw van de dominee hem in het Nederlands toespreekt.

Lisa komt uit beschaafdere kringen. Nico kan niet met haar omgaan. De statistiek laat zien dat Lisa telkens vragen stelt. Nico doet beweringen, veelal bluf. Als hij de wedstrijd – wie is het belangrijkste? – dreigt te verliezen stuurt hij haar weg. De argumenten om haar weg te jagen ontleent hij aan het verleden, aan haar verleden, of aan haar vermeende verleden. Het is een zwaktebod uit onkunde en onwetendheid. Als Lisa is vertrokken dreigt hij tegenover de dominee met zelfmoord; ik zie het leven niet meer zitten. Het is een vorm van narcistisch zelfbeklag.

Ik las het boek meerdere malen. Ik begon steeds meer hekel aan de ruwe, onbeschaafde Nico te krijgen. Zoek een gedragstherapeut, dacht ik.

Mijn adviezen zouden iets zijn in de geest van: Koop schone en nieuwe kleding, serveer je date olijven en pistachenoten in plaats van dreuge worst en Edammer. Koop een boeket rozen voor haar. Vraag of je met haar onder de douche mag in plaats van door een raampje naar haar naaktheid te gluren. Benoem je onhandigheid in gesprekken. Maak van samenleven geen wedstrijd. Zeg dankjewel als je iets krijgt. Stel haar elke dag tien vragen.

Lisa komt terug na vier maanden afwezigheid. Ze heeft appeltaart meegenomen voor de verzoening.⁵ Wie de laatste alinea van de novelle leest ziet dat Lisa in een ondergeschikte rol terecht komt. Ze schuift op naar de positie van een onderdog om op gelijke hoogte komen met Nico die nog worstelt met zijn verleden en zijn gebrek aan effectieve en affectieve

---

⁵Het Huus van de (Drentse) taol organiseerde ooit een wedstrijd: Wie bakt de lekkerste appeltaort. Terecht gewonnen door het Huus van de Taol.

omgangsvormen. Ik heb mijn twijfels over de duurzaamheid van deze relatie.

Standsverschillen

In eerdere analyses (Tiesing, Dening) speelden conflicten tussen de maatschappelijke standen. Er was een sterk onderscheid (1890 en ook nog in 1937) tussen arbeiders, keuterboeren herenboeren, notabelen, onderwijzers, dominees, burgemeesters, dokters. Potentiële huwelijken tussen kandidaten uit deze diverse klassen waren aanleiding tot conflicten. Geen heiderand om een weiland. Geen arme trouwt met een rijke. Waar geld is, wil geld wezen.

Indirect, maar wel vaak dwingend, trouwde geld met geld. Over liefde werd niet gesproken. Verliefdheid was prima, tot het serieus werd. Daarna was het parool: stop met die onzin.

In *Het bloed kruipt waar het niet gaan kan* van het eerste vrouwelijke statenlid Jo Bergmans-Beins sterft de boerenzoon. Hij luisterde niet naar zijn vader. Verbanning was zijn deel. En de dood. In *Um d'olde toren* van Albert Dening vindt arme intelligente Bertus een goudschat en kan met Annie van de dominee trouwen (1937), *Marthao Ledeng*, van Harm Tiesing, laat haar liefde – Meester Kroerhof – schieten voor een schaapherder. (1943)

Methodiek

De methode van onderzoek heb ik deels afgekeken van Roel Smeets. Hij promoveerde 24 november 2020 op digitaal onderzoek van Nederlandse literatuur. Ik bestudeerde zijn proefschrift. Zie ook mijn analyses van *Marthao Ledeng* en *Um d'olde toren*. Het tekstverwerkingsprogramma geeft mij de aantallen tekens, spaties, alinea's, woorden.

Het aantal zinnen bepaal ik door de som van punten, vraagtekens en uitroeptekens. De fouten neem ik op de koop toe. Bijv. bij nr. en enz. telt het programma drie punten. Dat is niet altijd een zin.

Bij namen gaat het hier en daar ook mis. Voornamen, achternamen, vaders, zonen. In deze roman; Zeun van Dekker. In deze roman komt de roepnaam van de zoon op het laatst. Als hij gaat trouwen. In sommige romans staan "aanhalingstekens". Ik neem die als maat voor zinnen in directe rede. In *Een feestelijk starfgeval* lukte dat niet met 'aanhalingen'. Ik telde de zinnen handmatig. Tegelijkertijd noteerde ik QQ bij de zin. QQ komt niet in de brontekst voor. Ik zocht vervolgens op QQ en vond het aantal spreekzinnen. Later verfijnde ik de notatie met NQQL, dat betekent Nico spreekt met Lisa. En LQQN is dan: Lisa spreekt met Nico. LQQN? betekent dat Lisa een vraag stelt aan Nico. Het programma telt de lettercombinaties. De gemeten frequenties staan in de tabel. Kortom: de aantallen en percentages zijn indicatief. Ik ben geen perfectionist.

Ik las de tekst en noteerde voetnoten waar me dat prettig leek. Hier en daar klinkt mijn verbazing en wellicht ergernis door aangaande het gedrag van Nico Smalhout. Zo stoorde ik me in toenemende mate aan het volkse taalgebruik. In de voetnoot noteerde ik *banaal* of *banale*. Tegen het eind van de productie telde ik de frequentie van banaal en banale. Samen levert dat 60 vermeldingen. Ook bij denigerende opmerkingen

over vrouwen gebruikte ik soms die term. De schrijver heeft het vaak over wief, meid, enz.... Dat heb ik niet telkens in de voetnoten vermeld. Zie daarvoor de trefwoordenlijst. Wie de pdf van dit boek gebruikt kan gemakkelijk de betreffende banaliteiten vinden. Ik noteer in de voetnoot het woord *seks* voor verwijzingen naar seks of insinuaties in die richting. In de brontekst komt het woord seks niet voor. In de voetnoten *Seks*: 23x. *Beginzin*: 9x in de voetnoten verwijst naar de typische beginzinnen.

Statistiek

Vergelijking van drie streektaalboeken.

	Harm Tiesing Marthoa Ledeng	Albert Dening Um d'olde toren	Klaas Kleine Een feestelijk starfgeval
Tekens zonder spaties	173.000	208.000	125.000
Tekens met spaties	212.000	256.000	153.250
Spaties	39.000	48.000	28.250
Aantal woorden	39.370	49.200	28.400
Punten (zinnen)	1573	2168	2221
Vraagtekens ?	203	186	213
Uitrooptekens !	99	28	49
Totaal zinnen . + ? + !	1875	2382	2483
Komma's (bijzinnen)	3757	4991	879
" Spreekzin"	830	1065	221
% Spreekzinnen	830:1875 * 100% = 44%	1065:2382*100% = 45%	220:2483 * 100% = 9%
Vraagzin ?	203:830 * 100% = 24%	186:1065 * 100% = 17%	37:221 * 100% = 17%
Uitroep !	99:830 * 100% = 12%	28:1065 * 100% = 3%	49:2483 * 100% = 2%
Gem. Woordlengte (let.)	173.000:39.000 = 4,4	208.000: 48.00 = 4,3	125.000:28.250 = 4,4
Aantal vrouwen/freq.	11/347	27/389	8/181
Aantal mannen/freq.	25/683	69/1092	10/190
% Vrouwen % Genoemd (Freq.)	11:36 * 100% = 31% 34%	27:96 * 100% = 28% 26%	8:18 * 100% = 44% 181:371 * 100% = 49%
% Mannen % Genoemd (Freq.)	25:36 * 100% = 69% 683:1030 * 100% = 66%	69:96 * 100% = 72% 74%	10:18 * 100% = 56% 190:371 * 100% = 51%

Dening en Tiesing spelen zich af rond 1890. Kleine in 1990.

De man/vrouw verhouding verschilt.

In alle boeken zijn mannen het meest aan het woord.

Naam	Typering	Typering	Frequentie v/d naam
Nico (18) Smalholt	Hoofdkarakter	Verteller	20
Katja van Essen	Ex van Nico		24
Goeroe uit Poona	Idool van Katja		6
Aleida van Essen-Kombrink	Moeder van Katja	Minnares van dominee Kelckenzathe	11
Hilbert (4) van Essen	Vader van Katja	NSB'er, boterfabriek	30
Dominee Kelckenzathe	Vader van Lisa		15
Lisa van Agt	Dochter van dominee Kelckenzathe	Architect	117
Sent Dekker	Oud-raadslid, Dorpsgenoot	Socialist	36
Evert (1) Dekker	Zoon van Sent	Verkering met Alie Struik	18
Alie (1) Struik	Dochter van Leffert Struik	Verkering met Evert Dekker	5
Leffert (4) Struik	Vader van Alie Struik	Hereboer, kerkvoogd, raadslid	23
Aoldert (6) Schuurman	Bouwopzichter		12
Berend Bos	Vorige bewoner huis van Nico Smalhout	Overleden	28
Kitty	Vriendin van Lisa	Werkt in reforminkel	9
Martine	Vriendin van Lisa	Werkt in bouwmarkt (kassa)	6
Dominees vrouw	In 1990, aan het slot		2
Dominee	In 1990, aan het slot		2
Grietje van Daolen	Jeugd liefde van Nico Smalholt		7
Ik	Verteller		738

Trefwoorden (frequentie)

Vrouw- 76

Karke 52

Ogen 41

Meid(tie) 41

Meinze 41

Koffie 36

Kerel 28

Bien(en) 24

Frömmes 22

Wief/wieven 19

Pils 18

Geld 16

Drent 14

Oorlog 13

Vrouwen 12

Moi 11

Jasmijn 10

Scheel 9

Smok 9

Nsb 7

Raspeerd 7

Main 5

Dreuge (met)worst 4

Appeltaorte 4

Vrijen 4

Borst 3

Bozzem 3

Stront 2

Schaam 2

Prostituee 1

Barft

Kloten 1

Billen 1

Neger 1

Kus 0

Zoen 0

Telcode	Wie spreekt tegen wie		Aantal zinnen p/p
QQ	Alle directeredezinnen	Aantal	221
NQQ	Nico Smalhout spreekt	Totaal	76
NQQL	Nico praat met Lisa	Geen vragen	41
NQQL?	Nico stelt een vraag aan Lisa	Vraagzinnen 17%	7
NQQA	Gesprek met anderen		5
NQQS	Met Schuurman		9
NQQM	met Martine		4
NQQK	Met Kitty		2
NQQD	Nico met Sent Dekker		8
LQQ	Lisa spreekt	Totaal	98
LQQN	Lisa spreekt Nico	Geen vragen	67
LQQN?	Lisa spreekt Nico	Vraagzinnen 45%	30
LQQA	Lisa spreekt anderen		1
	Anderen	Totaal	47
AQQN	Anderen met Nico		5
AQQL	Anderen met Lisa		2
VQQN	Vrouw van dominee met Nico		2
EQQN	Dominee met Nico		2
SQQN	Schuurman met Nico		11
KQQN	Kitty met Nico		6
MQQN	Martine met Nico		8
DQQN	Dekker met Nico		11

NQQL = Nico spreekt tegen Lisa.

LQQN = Lisa spreekt tegen Nico.

LQQN? = Lisa stelt Nico een vraag.

Lisa stelt 3x vaker een vraag dan Nico.

Banale taal (van Nico en van de verteller.)

Mieteren, ophoepeln, smieten, anscheuren, stoeven, ik smear hum, loeren, raome, flutte, vreten, de pot op, uutkaffern, schup under het gat. Verrek, peinze, pens, pokkel, knooien. Geen zak meer an.

Conclusie

De novelle van Klaas Kleine is gebaseerd op stereotypen uit het verleden. Een wereldvreemde wrokkige plattelandsbouwvakker met beperkte communicatieve vaardigheden wentelt zich in zijn eigen gelijk. Voorvallen uit het verleden, al dan niet ontsproten aan zijn fantasie, geeft hij de schuld van zijn heremietenbestaan. Nico Smalholt trekt zich terug uit de maatschappij en probeert zich van zijn omgeving te vervreemden. Hij is nauwelijks tot reflectie op zijn eigen handelen in staat. De vooringenomen bouwvakker gebruikt veel platte taal met banale uitdrukkingen. Hij cultiveert zijn vrouwenhaat. Die weerzin en onmacht met anderen te communiceren komt tot uiting in seksuele insinuaties. De vrouwen in zijn novelle hebben een status die vergelijkbaar is met gebruiksvee (Analoog aan Tiesing en Dening). De architecte Lisa van Agt (Kelckenzathe) is zijn tegenspeler. Lisa heeft haar eigen programma, ze is in staat tot reflectie. Met de restauratie van de kerk doet ze een poging het verleden van haar kindertijd af te ronden. Ze geeft haar vader, die tijdens de oorlog dominee was in het dorp, alsnog de eer die hem toekomt. Haar ontluikende liefde voor Nico Smalholt laat zich niet gemakkelijk begrijpen.

De novelle is deels een uitvergroete karikatuur van een grijs verleden. Het verhaal vertoont veel overeenkomsten met de werken van Dening, Tiesing en Bergmans-Beins. Het bevat veel vooroordelen en stereotypen zoals die gangbaar waren in Drenthe. De kleine verschillen met de schrijvers van voor de Tweede Wereldoorlog bestaan uit aandacht voor verzet, NSB en Jodenvervolging. Roddel, achterklap, religie, geld en standsverschillen komen in alle boeken voor. Klaas Kleine maakt een heel spaarzaam begin met reflectie en psychologie. De psychologie en de communicatieve vaardigheden komen vooral van de rekening voor Lisa van Agt. Nico Smalholt blijft

een in zichzelf gekeerde onbehouwen bouwvakker in een bouwvallig boerderijtje.

In de novelle komt tussen de diverse karakters nauwelijks een vriendelijk woord voor. Hartelijkheid is de hoofdpersoon vreemd. Het ontbreekt Nico Smalholt aan een woordenschat om aardige dingen te zeggen. Ook daarmee blijft hij in lijn met zijn voorgangers Dening, Tiesing en Bergmans-Beins.

Is deze novelle een afspiegeling van de Drentse volksaard? Het antwoord luidt: nee. Een Drentse volksaard bestaat niet al duurt het misschien nog enkele decennia voor die wijsheid is doorgedrongen tot inwoners van Drenthe en wijde omgeving, en tot diverse schrijvers in het Drents. Stereotypen en vooroordelen zijn zeer hardnekkig; ze zijn ook zeer handig om een herkenbaar verhaal te schrijven.

Een rond karakter is in staat de lezer op overtuigende wijze te verrassen. Als een karakter de lezer nooit verrast is het een plat karakter. Als de verrassing de lezer niet overtuigt dan doet de romanpersoon alsof het een rond karakter is.⁶

Is deze Drentse novelle de moeite van het lezen waard? Niet om het verhaal, wel om inzicht te krijgen in de worsteling van een in zichzelf gekeerde man om zichzelf open te leggen. De novelle wordt bevolkt met eindimensionale, platte karakters met maar enkele eigenschappen, zo goed als geen ontwikkeling. Verdieping en verandering van handelen is nauwelijks op te merken. Ook krijgt de lezer inzicht in de hardnekkige stereotyperingen die nog steeds de ronde doen over de bewoners van Drenthe. Het boek leent zich goed voor statistische analyse.

Door een literaire recensenten is het boek in 1991 lauw ontvangen. 30 jaar later is het helder dat dit boek geen eeuwigheidswaarde heeft. Ik kijk uit naar talent met nieuwe invalshoeken en naar romans met de state-of-the-art in de oude landschap, zo mogelijk met een vooruitziende blik waarin ruimte is voor migratie, meerdere culturen, voor verandering

---

⁶In proefschrift van Roel Smeets.

van bevolkingssamenstelling. Veel streekromans gaan over boeren, boerenknechten, dominees en burgemeesters. Van mij mag dat stoppen. Kies leraren, zzp'ers, vrouwelijke directeurs, transgenders en laat voor de verandering pesten, drank, (Drentse) stereotypingen en de agrarische sector buiten de verhalen en gedichten.

Bronnen

- * John en Dorothy Keur *Diep geworteld, Deeply Rooted* uit 1953. Heruitgave Ter Verpoozing 2018.
- * Roel Smeets *Character Constellations Representations of social groups in present- Day literary fiction*. Dissertatie Radboud Universiteit Nijmegen 24 november 2020. In 2021 verschijnt een handelseditie.
- * Auke van der Woud *Het landschap de mensen Nederland 1850-1940*. Prometheus 2020.
- * Henk Nijkeuter *Geschiedenis van de Drentse literatuur 1816-1956*. Koninklijke Van Gorcum Assen. 2003.
- * *Drents literair tijdschrift Roet* voor hedendaags en archaisch Drents en andere Nedersaksische varianten.
- * *Reis door Drents erfgoed*. Heruitgave van de Podagristen. Ter Verpoozing 2020.
- * *Reis door literair erfgoed. Marthoa Ledeng* van Harm Tiesing. Ter Verpoozing 2021.
- * *Reis door literair Erfgoed. Um d'olde toren* van Albert Dening. Ter Verpoozing 2021.

- * Een feestelijk starfgeval / Klaas Kleine. Zuidwolde: ISBN 90-6509-116.5 UDC 82-31 Stichting Het Drentse Boek, Zuidwolde, 1991 © Klaas Kleine, Diever, 1991 Dizze uitgave weur mét meugelijk maakt dankzij een subsidie van het Provinciaal Bestuur van Drenthe.

Biografie Klaas Kleine

(Kolderveen 1940 - Diever 2000) Smid en schrijver.

Vestigde zich in 1966 als smid in Diever. Was tevens vioolbouwer en fokker van de Drentse landgeit. In de Hervormde Gemeente vervulde hij diverse functies. Ook speelde hij mee in enige opvoeringen van Shakespeares werken. Hij begon, aangemoedigd door Marga Kool en Gerard Nijenhuis, te schrijven. Als laatbloeiër in de jaren '80 schreef hij voor *Roet*.

In 1986 verscheen zijn eerste literaire bundel *Iezerstark*, verhalen uut de smederij (1986). Gaf eens per jaar - een in drieën gevouwen - *Dryloek* uit. Hij schreef columns voor het *Nieuwsblad van het Noorden* en het maandblad *Drenthe*. Voor RTV-Drenthe schreef hij hoorspelteksten. In navolging van Jan Naarding heeft Kleine geprobeerd *De Vos Reinarde* in het Drents te vertalen; maar dit werk bleef onvoltooid.

Hij was geruime tijd lid van de Drentse Schrieverskring, waarvan één periode (1989-1993) als voorzitter. In 1996 kreeg hij de Simon van Wattum-prijs, een prijs voor bijzondere inspanningen voor streektaal.

Kleine was een kleurrijke figuur in de Drentse cultuur, een non-conformist. Van zijn hand verschenen voorts: *Vangt de loze vossen/Waor blief Ie now?* (1984), *Een feestelijk starfgeval* (1991), *Broggen* (1999), *99 Krabbels* (1999), *Het mirakel. Een verkenning met betrekking tot de Pancratiuskerk van Diever* (2000) en *Ons huis 1966-2000* (2000).

<https://www.geheugenvandrenthe.nl/kleine-klaas>

Henk Nijkeuter schrijft uitgebreid over Klaas Kleine.⁷

Klaas Kleine was een eigenzinnige figuur in de Drentse letteren. Vooral in zijn columns gaf hij balsturig commentaar op Drentse zaken. Hij was een non-conformist die op on-Drentse wijze⁸ voor zijn mening uitkwam.

Citaat van Klaas Kleine: “Ik ben geen gemakkelijk mens om mee te leven, want als ik eenmaal iets in mijn hoofd heb dan wil ik dat waarmaken. Dat kan lastig zijn maar het voordeel is dat een andere weet wat hij of zij aan mij heeft. Er is veel narigheid in de wereld doordat mensen niet meer doen wat ze zeggen.” Einde citaat.

Een feestelijk starfgeval werd door het Drentse recensenten lauw ontvangen. Jos Visscher vond het werk meer een nuttige handleiding voor het verbouwen van een huis dan een literair werk en Schokland het vooral bezwaren tegen de eenzijdige perspectieve benadering (de lange monoloog van de hoofdpersoon). Rouke Broersma daarentegen signaleerde: een evenwichtig opgebouwd verhaal, een echt doortimmerd plot, een boek dat staat als een huis.

---

⁷ *Waar roet en blommen wortel schiet in 't veld. Geschiedenis van het Drentse literatuur 1945 - 2015* door Henk Nijkeuter. Het Drentse boek 2016.

⁸ On-Drents, een benaming om elke verandering tegen te houden en te neutraliseren. Of erger nog: apart te zetten en buiten te sluiten. Een relikwie van de onvruchtbare identiteitsdiscussie.

Veur Rini

Een feestelijke starfgeval

Klaas Kleine

Intro

Nico Smalholt, een geflipte bouwvakker, reket mit de wereld of. As hij alle meinzen numen zal die as niet deugt kan hij, naordat hijzölf beweert, beter een boek schrieven gaon. Ook vrouwen (deur stumpers anbeden en deur zwakkelingen een neudzakelijk kwaod enuumd) kunt hum esteulen worden. En laot het now uitgerekend een vrouwe wezen die Nico zien toekomstplannen in de wiere schupt.

Utgerekend een vrouwe die veur hum ongewild het verleden weer van stal haalt en hum dudelijk mak dat hij humzölf dwars zit. Feitelijk kan Nico gien kaante meer op as net die iene weg daor hij zo op ofegeven hef. Wordt hij der in eluisd of hef het lot wat beters mit hum veur? Is het opzet of toeval?

Klaas Kleine worde in 1940 op Koldervene geboren. Naost een bulte aandre dingen kan hij het schrieven niet laoten. Vanof 1982 wartk hij mit aan het Drents letterkundig blad ROET en hij is op dit moment veurzitter van de Drentse Schrieverskring. Van hum verschenen eerder bij Het Drentse Boek de dubbelbundel *'Waor blief Ie now. Vangt de loze vossen'* (een bewarking van de biebelboeken Job en Hooglied) en de bundel *'Tezerstark'* (starke verhalen uut de smidderie).

Bij de uitgave in 1991.

Een droge Maart en een natte April dat is de Boer zijn Wil

Mit sierlijke letters is het in een triplexlaankie ebraand dat an de schösstienbozzem⁹ hangt. De boeren kunt wel meer willen. Altied en eeuwig hebt ze dacht dat ze 't veur het zeggan hadden in dit dorp. De kerel in 't achterhuus en zien wief in 't veurhuus. Butendeure hadden die twee lieke veule te vertellen. Hij mit een grote bek en mit'e voeste op'e taofel en zij temend en in 't geniep. De geldigheid van dizze spiekervaste verbientenis leek zoe duurzem as dreuge metworst mar het is definitief veurbij.¹⁰ Trouwens aover het weer hebt ze nooit wat te koop had. Wat dat angiet bint ze ofhankelijk van de goeie God. God en de mededelingen veur land en tuinbouw.¹¹ Dit jaor hebt beiden het laoten ofweten. Meert was ien en al regen en now is 't al in 't leste van april. Het is nuver weer mar nog stiet op een bulte steen¹² het laand blaank en is ter gien loonwarker die as ter verkeren kan. De zeune van Sent Dekker¹³ zal 't een rotzorge wezen. Zien va is mit pensioen en hijzölf warkloos. Een paarhonderd meter hiervandaon lig hij, inspireerd deur de veurjaorszunne, in

9 Schoorsteenmantel, favoriet archaisch Drents woord.

10 Eerste uiting van onderhuidse boosheid over de cultuur uit het recente verleden. Is deze cultuur inderdaad voorbij? Wellicht is de vorm veranderd en wellicht zijn enkel de scherpe kantjes er vanaf.

11 Jaren achtereen elke dag rond het middaguur op de radio. Mededelingen over weer, plantenziekten en over mislukte bandopnames voor boeren die met het dekstation hadden getelefoneerd en na de piep hadden ingesproken. Graag opnieuw bellen voor inseminaties.

12 Steen: steden, plaatsen.

13 De zoon heet Evert. Zijn naam komt eenmaal voor, als hij (bijna) getrouwd is.

een holtwal¹⁴ te vrijen mit ien of aander meidtie.¹⁵

Het lik een eeuwigheid eleden, een stevig pottie vrijen.¹⁶ Twaalf jaor terogge reisde Katja hen Poona, schafte heur een oranje jurk an en mij öf. Tot in Amerika hunk ze an de rokken van de keerl die zoewat aoveral allergies veur is, behalve veur geld.¹⁷ Ie mussen de smoelwarken¹⁸ in dit dorp ies hebben kunnen zien. Geluudloos schrowden ze van de daoken: ‘k heb het altied wel edacht,’ en ‘Wij hebt hum toendertied genog ewaorschouwd.’ Toendertied, ja. Ik ware viefentwintig¹⁹ en Katja van Essen²⁰ twei jaor jonger. Op de leeftied was niks an te merken. Nee, het is da’k uut een geriffemeerd nust²¹ kome en Katja was hervormd. Dat leup as een rooie draod deur de vermanings die ik mij mus laoten anleunen deur de mannenbroeders van het uutverkeuren volk. Twei geleuven op ien kussen, enz. enz ... As die twei geleuven now mar beidend geriffemeerd waren, dan gaf ’t niks mar ja . . . Der waren evengood meer rooie draoden die de vingerties in de locht leuten wiezen.²² Dat Katja in feite zoe wulps was as een meertse katte²³ en nog arger, dat heur va, de veurmalige direkteur van de botterfabriek, NSB-er ewest hadde en dat heur moe het an elegd hadde, ja geruchten heur,²⁴ mit de hervormde domeneer²⁵. . .

De zeune van²⁶ Sent Dekker en het meidtie koomt in de bienen en ik gao wieder mit mien wark. Het huusie van Berend

---

14 Houtwal, scheiding tussen akkers.

15 Banaal, denigrerend verkleinwoord.

16 Banaal, alsof het om klaverjassen gaat.

17 Geld speelt in Drentse romans vaak de hoofdrol. In deze roman is dat nog enigszins het geval.

18 Banale taal. Schelden op de afkomst.

19 Nico Smalholt is nu 50. De roman dateert van 1990, dus verwijzing naar jaren '60.

20 Dochter van een ‘foute’ nsb-vader. Van SS. Eenzelfde verwijzing heb ik gebruikt in mijn novelle In paradisum en ook bij het korte verhaal Van het concert... met Stoffel Stoffelmans.

21 De fienen.

22 Verwijzing naar toenmalige cultuur. Nadruk op verschillen in geloof, stand, scholing, goed of fout in de oorlog, stad en dorp, enz.

23 Banaal.

24 Het zijn slechts geruchten; roddel en achterklap zijn endemisch.

25 Kelckenzathe.

26 Komt 18x voor. Evert 1x.

II

Keuneginnedag hebbe wij weer achter de rogge.⁸⁰ Dat stelt ook niks meer veur in dit dorp. Een optocht van versierde fietsen, da's alles. Hier en daor hunk een vlagge uut. Ok an de ruïne die de karktoren op heden nog is, had de gemiente provisories een veurziening etröffen um de vlaggestok in te kunnen plaanten. De mast was niks te laank. De vlagge sleug algedurig ting de mure an. Het was aans donders mooi weer. De fietsenoptocht is warachtig nog tussen de karke en mien huusie aover de Goorweg ekomen. Wellicht mussen ze even langes de pastorie an de Karkweg umdat de vrouwe van de domeneer in 't komité zit. Zo ligt de verholdings een beetie hier.⁸¹ Mooie gelegenheid veur de muzikanten van De Bazuin um uut heur ooghoeken naor mien havezate te loeren. Alleman in het dorp zal intussen wel al weten dat ik laankuut in een tuunstoel zate mit het boavenlief bloot en een pilskratte naost mij. Want zó bin'k wel.⁸² Wat dacht ie, veur mij was 't ook keuneginnedag. Mit een paar dagen kriej veer en vief meie al weer. De olde Van Essen mag bliede wezen dat hij dood is. Een NSB-verleden blif oe plaogen zoelange aj niet onder de grune zoden ligt. Aj butendat het ongeluk treft daj etrouwd waren mit een vrouwe die in oorlogstied riegelmaotig mit pakkies botter en wie wet wat nog meer in het duuster hen een vrijgezelle domeneer taogde, bi'j hielemaole de klos.⁸³

Het wark an mien huusie vlot niet arg. Wel is mij het elektrises weer an esleuten. Naost de meter he'k een warkstopkontakt

---

80 Achter de rug.

81 Novelle uit 1991. Speelde dat toen nog? En veel gemopper.

82 Puberaal voor een vijftiger. Affectiehonger, alsof het hele dorp zich met Nico Smalholt bezighoudt. Mopperen is ook een vorm van narcisme.

83 Alles wordt een leven lang nagedragen. Jaren '60. Alles vergeven, niets vergeten.

ekregen mar dat is alles. Alle leidings, dat bint er trouwens niet zoeveule, mut verneid worden. Momenteel hangt er een looplaampe an de zolder. Ik stikke de stekker in het stopkontakt want het wordt al duuster. Onder de schösstien he’k een allesbraander installeerd. In de naomiddag had ik de braand er al in want ’s aovends is het nog knap kold. Het ofvalholt daor ik now roem in zitte, braandt best, alle keldermotten, gaffeltangen,⁸⁴ duzendpoten en holtworms inbegrepen. Het water in de fluitketel kaokt en ik schinke ’t langzem in het koffiefilter. De geur van koffie gef het optrekkie wat huselijks. Per ien meie heb ik de hure van mien rijgieshuus op ezegd en ik blief hier now dag en nacht. De beddestee daor Berend Bos in estörven is, he’k vanbinnen mit de witkwaste bewarkt en in ericht mit beddegoed dat aover bleef uut beter dagen. De matrasse mus worden in ekort. Makkelijk zat mit dat schuimplastiek. Ie zet er het broodmes mar in en ’t is klaor.⁸⁵ Lekker bakkie koffie. Huuslijk zeer ik al. Een börgerlijk woord evengood mar het is waor, ondaanks de pokdaolige muren en de liemen vloere. Ik vraoge mij öf hoe schoonva Van Essen het vrogger had hef mit zien Aleida. Mien eigen olden hadden ook een soort van huuslijkheid ’s aovends. Mien moe stopte sokken en mien va las de kraante of sleup.⁸⁶

In een weke tied he’k zoewat al mien huusraod verkocht. Ook de tillevisie. Kaoken eetgerei en kleraozie niet vanzölf. En de wasmesjiene ook niet. Het völ mij mit dat er zoeveule kopers waren. Wellicht hef het volk edacht dat er tussen het roerend goed nog wat nao te speuren völ van Katja van Essen. Het hef ze altied dwars ezeten dat ze der niet alles van weet. Niet dat er zoeveule meer te weten valt dan as ter algemien bekend is, mar al twaalf jaoren laank is de partikuliere fantasie meer as eprikkeld umtrent de dochter van die foute fabrieksdirkteur.⁸⁷ Der zat vanzölf ook wel normaal volk tussen. Uutkeringstrekken en zowathen bedoel ik, want der

84 pissebedden, oorwormen; knieptangen.

85 Een heel goedkoop matras.

86 Stereotyperingen uit 1950.

87 In het hoofd van Nico Smalhout. Waanidee?

waren umtrent net zoeveule kiekers as kopers. Toch mal dat er zoeveule nog wieder deur 't leven wilt mit spullen daor een aander verknocht an was of hum gruu en geel an argerde, daor een aander jaorenlaank een sleurmakend gemak van had hef of daor hij hum een ongeluk mit begunk. De tillevisie was goed veur veerhonderd ballen.⁸⁸ De an- uut- schakelaar deud het niet meer. Dat wordt dus warken mit'e stekker. De geysar he'k nog twee tienties veur had. De rooie knoppe mus ie zeins wel vief minuten in-edrukt holden veurdat de waakvlamme braanden bleef. Ik zette miestied de pedaolummer op de raand van de geutstien, schuins ting de knoppe an as ik 's morgens van bedde kwame. Intied gung ik even pissen⁸⁹ en a'k weerumme kwame kun ik theewater tappen. Het sprek vanzölf dat ik nog mit een bulde weerdeloze spullen bin zitten blieven. Het is as grofvuil mit eneumen hen Wiester.⁹⁰ Zij kiekt mar wat ze der daor mit doet. Ik hebbe der een kleine tienduzend gulden an aover hulden.

Het is nog lekker warm in de kamer. Gien zin um hen bedde te gaon, dus nog mar wat holt in de kachel. Der is wiend op komen zetten en dat döt het gerief van een dak baoven het heufd toenemen. De beddestee daor de deuren van lös staot, neugt mij mar ik holle manmoedig staand mit nog een bak koffie. Het huusie kent mysteries, da's vaste. Neem now zoe'n keldertie onder de beddestee. Veur de eerpels wordt er altied ezegd, mar veur 't zölfde geld hebt er kleine jongen vutkroepertie in edaone of aandre stiekeme dingen. Misschien hebt er wel onderdukers in ezeten. Olde Van Essen beweerde, toen ik hum vlak veur zien aoverlieden nog ies opzöchte, dat die domeneer Kelckenzathe⁹¹ in de hervormde pastorie ook onderdukers onder de grond huld en dat Aleida daaromme altied mit botter en zowathen naor de pastorie taogde. Da's toch te mal, dat een NSB-er zien vrouwe zuks doen zul

---

88 Heel goede prijs. Ballen in Hollandse spreektaal.

89 Zonder gêne, zoals Keur & Keur schrijven in *Diep geworteld*.

90 VAM in Wijster.

91 Een chique naam, dus geen Drent.

VI

Het is een rottdag. Vanof vanmorgen mig²¹⁸ de regen zonder opholden dale. Het pad van mien huus hen de straote stiet blaank. Dikke regendruppen plumpt in de plassen en het lik of ze even weer opstuitert. Der stiet een stroeve wiend bij en het regenwater jag ook bij mij onder de dakpannen deur. Op steen daor pannen vut bint of ebarsten, regent het gewoonweg hen binnen. Teilties, ummers en pannen heb ik aover de zolder verspreid hen ezet um het lekwater op te vangen. Bij de karke staot dakpannen zat, ik zal der dommiest hen veur een stuk of wat. Het is mal mar het is al een paar maonden nuver weer en ik kwame der niet toe en now ik hier zowat verzoepe kan 't iniens gebeuren. Het is evengoed gien weer um het dak op te gaon. Ik wete nog niet hoe dat mut. En as ik al mien moed bijmekare gaard hebbe en gao wèl het dak op, dan is het nog niet zeker dat de pannelatten mij holdt. A'k der deurhen zakke, bin'k nog wieder van huus. Nog altied lig de betonvloere der niet in. Ik lope zó op het zaand en ik holle de klompen dus an. A'k even hen buten ewest binne, plakt mij het zaand in kloeten an de klompen. Het gef een vieze bende en ik bin der op dit moment van deurdrungen dat mien renovatieplannen versneld uut evoerd worden mut. As het mooi weer is vanzölf.

Der schöf een auto het pad op. Of nee, het is net of ter een moterboot de haven in vaart. Een Kadett.²¹⁹ Naodat hij zoe vlak meuglijk bij de baander²²⁰ is, stapt daor Sent Dekker uut. Ik heb totaol gien idee wat of mij de eer van dit onverwacht bezuuk verschaft. Ik bin niet ewend dat het volk mij veur de gezelligheid opzuken komp en zakelijke belangen door Sent

---

218 Miegen, zeiken, pissen. Banale taal.

219 Kleinburgelijke auto.

220 Dubbele schuurdeur.

Dekker en ikke beiden wat mit te schaften hebt, bint er niet. Nao wat gefrunnik an de deurklinke giet de middendeure lös en komp Sent, toch strontnat,²²¹ de zaandvloere betreden.

‘Moi . . . Harregat wat een hondweer, niet? Het is jao aoveral modder wat aj ziet’.²²²

‘Moi . . . Zal wel ... Ie hoeft hier in allegeval de voeten niet te vege’.

‘Ha, ha, nee . . . hu . . . nee . . . En tóch kamerbriede vloerbedekking, zie’k wel’.

Hij zócht naor een anleiding um een praotie te beginnen,²²³ da’s dudelijk. Ik zeg hum dat hij kan zitten gaon op ien van die olde stoelen die hier nog staot van Berend Bos. Hij dót het, dat valt mij niks of. Hij zet er belabberd uut. Hoe kan ’t ook aans mit zuk weer. Ikkezölf heb ook neiging um de allesbraander an te maken want bij alle nattigheid is ’t nog niks niet warm ook. Wij praot even aover de veuren naodielen van een eigen huus en ik vertelle Sent da’k een stapeltie dakpannen van de karke kriegen kan um mien dak te rippereren. Die karke zit Sent nog altied dwars, ik weet het, naodat de restauratieplannen nao heftige tegenstaand van zien kaante, tóch nog an eneumen bint veur subsidie. In eerste instaantie waren ze deur Sent zien inspannings, toen hij nog raadslid was, öfewezen. Dat was veur veur jaor terogge. Naodat hij veur de raodsverkiezings deur zien partij van de kandidatostenlieste wupt is, hef de neie raad het verbeterde restauratieplan, dat as twei druppels op het eerste leek, zonder kemozies²²⁴ an eneumen.

‘Och, een stapeltie dakpannen is nooit weg. Het is mij nog al wat. Het lik wel het pannegie soep van de diakonie’,²²⁵ meent Sent.

‘Ik kriege ze niet umda’k armlastig bin mar ik passe een beetie op de spullen as het warkvolk hen huus is . . .’

‘En veur wat heurt wat, zeg Sent Dekker’.

‘Ie bekiekt het mar . . . Aj van die karke rieke wordt, dan woj

---

221 Banale taal.

222 Banale beginzinnen.

223 Vaker dan eens zijn introductiezinnen banaal of pseudo-grappig.

224 Commotie, gedoe.

225 Bedeling, armenzorg.

kriegen was. Ik heb heur een stok in de spieken van de fietse steuken, in 't zwembad heb ik heur koppie onder edrukt en ik heb een dooie moes in heur schoeltasse stopt en altied weer wus Grietje mit heur dodelijke opmarkings mij mit een rooie kop figuurlijk op'e kneien te kriegen. Now stao ik oog in oge mit een volwassen meid mit dezölfde kapaciteiten as Grietje van Daolen.²⁶⁵

'Ja, en um geliek te holden he'k drekt de tegelties der ook mar an ezet, zodat gien meinze zien kan welke van die twee of ik 't eerst edaone hebbe'.²⁶⁶

Slat vanzölf nargens op mar ik mutte toch wat zeggen. Het mut wel zo wezen dat ze mij an kik mar ik zal dat nooit mit zekerheid zeggen kunnen. Umdat ik niet wete wat ik wieder nog zeggen zal, kiek ik mar ies naor de grond en mien ogen blijft rosten op heur bienen. Die bienen daorvan ik al eerder vaste steld hebbe dat ze een gezonde kleur hebt . Een paar nuvere voeten in sandalen. Waorumme raak ik now een beetie van slag op een maniere daor een aandre kerel²⁶⁷ op zien minst een paar blote borsten veur zien mut. Het is een ongemakkelijk gevuul da'k aover mij kriege. Dat zit hum hierin da'k niet wete waor dit op uudreit. Ik hadde bij mijzölf vastesteld dat nao het fiasko mit Katja vrouwen mij finaal kold laot mar now stao'k hier zowat onder hypnose veur een paar vrouwluuvoeten.

'Ik heb einglijk best zin in koffie mar ik mutte eerst mit'e annemer praoten. Ik deinke dat het mit een half ure wel bekeken is. Ik gao mar even. Mien auto kan hier wel even staon blieven zeker?' Ik zegge heur dat 't goed is en Lisa²⁶⁸ bient naor de aoverkaante hen de kärke. Zin in koffie? Dat neugt heurzölf mar! Feitelijk he'k zölf ook wel trek in koffie en ik bedeinke dat ik heur niet bedaankt hebbe veur de lift. Niet neudig ook want zij hef mij zowat heur auto in esleept, mar goed, der zal koffie komen.²⁶⁹

---

265 De vijftiger heeft nog niets bijgeleerd.

266 Ik laat niet zien dat een ander advies heeft gegeven. Ik weet alles zelf veel beter.

267 Wat weet je van andere mannen? Niets.

268 Lisa en niet langer denigrerend main, frommes,...

269 Typerend. Alles wat de ander doet en zegt vervormen naar het eigen

Lestend he'k mij toch mar weer²⁷⁰ een gasstel an eschaft. Ie kunt wel ienvoudig leven willen mar mit het warme weer van de leste maonden is het niet te harden aj veur elk gebakken ei en elke pot koffie de kachel anmaken mut. Een butagasstel op'e pompestraote²⁷¹ op een krakkemikkig²⁷² taofeltie van Berend Bos. De gasflesse stiet er onder. Ik zette water op en intied, wat mankeert mij, veeg ik rap de betonvloere in de kamer an. Ik heb heur niet eneugd mar Lisa hoeft niet te deinken²⁷³ da'k ter mit opzet zoe'n rotzooi van make um vrouwluu buten de deure te holden. De kraakstoel van Berend Bos stiet op stee en der is nog een stoel mit een biezen matte daar wat rafels onderuut hangt. Bij gebrek an een taofel keer ik een plastieken speciekupe onderstebaoven. Het water kaokt en ik schinke de koffie op. Der is mij gien lekkerder locht as koffielocht. Vrouwen kunt niet zó mit parfum smieten en kerels niet zó mit aftershafelotion da'k ter van onder de indruk kome mar koffie, koffie brengt de tropen bij mij thuus, de braandende zonne, de koffiopluksters, negerinnen vanzölf, die ting mekare lacht um de moppen die ze tapt aover kerels.²⁷⁴

'Moi! Zeg, wat bin ie huuslijk!' Daar stiet ze in de middendeure. Ik vule mij betrapt. Niet dat ik mij der veur schamen mutte da'k in mien eigen huus an 't reddern²⁷⁵ binne mar dat hoeft niet bekeken worden en zeker niet deur een frömmes.²⁷⁶

'Och, ik rume de bende even wat op aans holdt het zwakke geslacht²⁷⁷ hier nog ongelukken'. Vrouwluu kunt heur vanalles verbidden en wellicht kunt ze architekt worden mar het blijft krukken en van tied tot tied mut dat hardop ezegd worden.

'Ja, ja ... Ik roeke koffie. Hej op mij erekend?'

---

gelijk. Bedanken zit niet in de traditie.

270 Nederlaag.

271 Washok.

272 Dat kan geen prima tafeltje zijn; van een ander.

273 Denken voor een ander.

274 Negerinnen maken grapjes over mannen. Nee, geen witte vrouwen met grapjes over witte mannen. Vul zelf aan wat hier gesuggerrerd wordt. Seks.

275 Opruimen.

276 En zeker niet door een vrouw.

277 'Pseudo-grappig; uit angst. Beginzin.

blik finaal in de greep hef. Ik vuulde mij het leste jaor een kerel worden. De hiele wereld kun mij de pot op. Now slink ik weer tot een normale verhouding mit de zaken um mij hen. Zij zit tingaover mij en ik zul heur zo geern anraken.

‘Heb ik ’t allemaole goed edaone?’ Zij vrag het teglieke pesterig en lief. Ik kan wel janken want hiermit weet ik mij gien raad. Het kan mij ook niks meer schelen en ik raome van mien stoel aoverende. Ik griepe Lisa beet en ik smokke heur waor as ’t mar kan. Ik hebbe gien benul van hoelange dit duurt en iniens bedeink ik dat wij dan wel gerdienen ekocht hebt vandage, mar dat die nog niet veur de ramen hangt. Dat tempert mij een beetie.³⁷⁹

‘Allemachtig zeg, wat gaaj te keer!’ Lisa zeg het mit gespeulde ofkeer. Ik heb mij gloepens³⁸⁰ gaon laoten. Ik heb mij inpakken laoten deur een architekt die ik feitelijk mar half kenne. Veur de helfte is ze mij vertrouwd en veur de helfte is ze mij vrömd. Het vertrouwde is alles wat hum hier ófeseplud hef de leste maonden. Het vrömde is heur verleden en het nust daor ze uut komp.³⁸¹ Zij lat heur allent kennen veur zowied as ze dat zölf wil. Ikke, Nico Smalholt speule blikber een rolle in heur doen en laoten mar zijzölf blif architekthe, ook in heur privéleven. De leste tied valt het mij op dat ik niet meer zo slim mit mien verleden gangs bin. Lisa hef blikber alles verdrungen.

‘Och, dat ziej wel meer bij luu die langdurig op dieet ewest bint’. Ik probere die onverschillig grappige toon weer te treffen die ik een paar maond terogge nog ansleug.

‘Ja, aj die een beetie toegeeft, bint ze mitiene glad van de ketten’.³⁸² Zij blif plaogen mar genot zichtber van wat er veurvalt. ‘Zal ik oe ies wat vertellen? Ik gao vanaovend niet hen huus’.

‘Zo, en waaromme dan wel?’ Een onbenullige vraoge vanzölf en ik wol ook da’k hum niet esteld hadde.

‘Umdat het hier gezelliger is as bij mij thuus’.

---

379 Wat zullen de burenen wel niet zeggen?

380 Heel erg.

381 Van wie ben je er een?

382 Los van de ketting, ketenen.

‘Da’s veur mij nog lange niet zeker. Ik bin nog nooit bij oe thuis ewest. En dacht ie dat ik het wel goedvienden zul aj hier bleven?’³⁸³

’le speult slecht toniel Nico Smalholt, mar ie magt best weten dat ik een beetie gek op oe begunne te worden. Het hef oe nogal wat muite kost um merken te laoten dat dat wederkerig is. A’k het goed inschatte, zoj op dit moment veur gien gold willen da’k hen huus gunge’.

De dingen gaot now zo rap dat het haoste niet bij te holden is. Gerdienen ophangen. Een fesse wien ontkurken ... En al die tied daw gangs bint hol ik mien ogen niet van Lisa öf. Nee, ik heb heur nooit lillijk evunden mar vanaovend wordt ze al mooier. In het locht van de keerze die zijzölf ansteuk is ze weergaloos en ik doe der een eed op da’k nog nooit een frömmes mit emeuken hebbe dat mij zó te pakken hadde. De tied giet veurbij en wij praot wat. Umzichtig praoten is het. In een soort van betovering um mekare hen dreien. De kachel giet uut en de beddestee neugt³⁸⁴ oens. Dezölfde daor Berend Bos in te starven kwamp.³⁸⁵

---

383 Dus niet hartelijk; Ja graag.

384 Nodigt ons uit. Ma’k oe neugen? = Mag ik je uitnodigen.

385 Vrijen is de kleine dood.

XI

Wat is het leven weerd? Het löp allemaole op niks uut. Ik viene der in alle geval gien zak meer an.³⁸⁶ Ie zulden zeggen dat veur mij de poorten van het paradies lös gungen op het moment dat Lisa bij mij de beddestee instapte. Het had er wel wat van weg, ja. Daor giet het ook niet umme. Waor ik de nekke aover breke, is dat er an elke medallie een keerziede blik te wezen. Nao dat goddelijk samensmolten van man en vrouwe zulden der naor mien idee gien obstakels meer mutten wezen um in opperste gelukzaligheid mit mekare wieder te leven.³⁸⁷ Desnoods bin ik bereid um mien beslissing um indertied mit Katja van Essen in zee te gaon, as een kolossale vergissing te noteren. As blik van inschikkelijkheid zul ik de vernederende ervarings mit Grietje van Daolen willen beschouwen as kienderlied³⁸⁸ dat net toevallig mij mus treffen. Een Indiër in oranje jurk zul ik as uterste konsessie willen erkennen as een veurbijaonde grap in de loop van de geschiedenis.³⁸⁹ Dat zul ik ter allemaole veur aover hebben as nao al die narigheid de kater niet tienmaol zoe groot was.

‘Tot ziens mevrouw Van Agt’, zeer ik spottend ting Lisa toen ik heur de deure lös hulle, de morgen naodat wij samen in de beddestee lagen. Teglieke dat ze zoe aldergriezeligst dichte bij mij was, was ter toch nog ofstaand deurda’k niet alles van heur wete. Wanneer zal zij, wanneer zult wij beiden, die leste stappen zetten um ook figuurlijk alles bloot te geven?

‘Zo hiet ik niet’. Lisa stötte het er uut en het was of de zekerheid

---

386 Banale straatpraat.

387 Naiviteit van een vijftiger? Seks.

388 Kinderleed.

389 Nico beschouwt het leven blijkbaar als een wedstrijd, met slechts een winnaar.

niet. Zij hebt het niet deur want zij kiekt mekaar algedurig an. Hij mit zien blik zeker op koers en zij mit het vizier honderd blikken naor links⁴³⁶ mar niet minder trefzeker.

‘Ik hebbe heurd van die ondergrondse gaank naor de kärke’. Ik begunne der veurzichtig aover in een poging heur va te rehabiliteren.

‘Ja, zuks is mooi vanzölf mar ik wil der niet aover praoten. Mien va is goed genug zonder bewies’. Aander onderwarp.

De tied verstrik pienloos en sinds jaoren heb ik niet zóveule praot op iene aovend. Dizze dag mag van mij eeuwig duren. Nooit krieg ik genug van het kieken naor dat frömmes naost mij en bij alles wat ze zeg trekt ze mij méér an. De flesse krudenbitter van de domeneer schot mij in ’t zin. Veur as ik mijzölf ies verwennen wol. Dat is op dit moment en ik vertelle Lisa dervan. Zodoende verwenne wij beiden oenszölf. Machtig! Tenminste iene vrouwe ter wereld is ter die mij de ruimte gef, die mij niet um de tuun leidt mit gewiekste strategieën. Dat brengt een soort van genezing. De kwelling van jaoren verdwient en de olde Nico Smalholt mag van mij dood gaon. Een feestelijk starfgeval. Niet langer een ofgedaankte bouwvakker die het ofleê tegen een religieuze clown. Ook niet langer zölf de clown die net zolange in de piste stun tot zien traonen op waren mar een vent die definitief de wisselbeker toe ekend worde in de race um de mooiste, de pienterste en de liefste vrouwe ter wereld.⁴³⁷

De wereld um oens hen bestiet niet meer. Hoe ’t gebeurde is zal nooit dudelijk worden mar wij ligt in een niet te ontwarren knuppe in de beddestee.⁴³⁸ De kaorze⁴³⁹ kreeg oens finaal te pakken en wij doet niks um die te bedappern.

‘Wat zul ie der van zeggen um vader te worden?’ Um oe dood te schrikken. Lisa zeg het zo lief mar het hef het effekt van een kanonschot. Vader worden? Wat een praot op dit moment. Ik

---

436 Ze is scheel. Dat moet nogmaals gezegd.

437 Niets geleerd.

438 Seks.

439 Koorts. Verliefdheid is een besmettelijke ziekte.

wete het niet . . . Zij zal toch . . . Is ze toch leper as dat ze heur
veurdöt?⁴⁴⁰

‘Waorumme vraog ie dat toch?’⁴⁴¹

‘Och ... is mar een grappie schat.’⁴⁴²

---

440 Wij weten niet hoe oud Lisa is.

441 Nico Smalholt heeft er niets van begrepen.

442 Ik mag hopen dat Lisa blijft. Mijn inschatting is anders.

Verantwoording

Deze analyse heb ik gemaakt uit liefhebberij. Ik werd gedreven door mijn interesse in regiotaal en regioliteratuur. Het eigen verhaal van Drenthe en omgeving levert mij inzichten in mijn eigen aard en mijn gedragingen. Meer begrip van mezelf levert me meer acceptatie van de dingen die ik doe en nalaat. De streek is mijn therapeut. De literatuur is mijn psycholoog.

Graag zou ik meer (streektaal)boeken op deze manier besproken zien. Wie mee wil doen kan contact met me opnemen.

De boeken staat als pdf op mijn website. Ieder kan ermee aan de slag. Wie liever een papieren boek heeft kan contact met me opnemen.

Aanvullingen en correcties hoor ik graag. De correcties komen in de pdf. Pas als de voorraad boeken op is laat ik een herziene druk verschijnen, als daar behoefte aan is.

Voor de voetnoten heb ik veel gebruik gemaakt van:

dbnl.org
etymologiebank.nl
liederenbank.nl
het web

Wie de bronnen wil vinden kan de voetnoot als zoekterm gebruiken.

Van inmiddels in onbruik geraakte Drentse woorden heb ik uit mijn kennis van de taal mijn aanvulling/vertaling genoteerd. Als ik niet zeker was heb ik dat vermeld.

Ik heb het digitale bestand gebruikt. Dit is een bestand uit een gescand boek. Soms staat er een letter i waar een l hoort en omgekeerd. Waar een fout overduidelijk was heb ik dat aangepast. De interpunctie is misschien niet overal correct.

Tellingen deed ik met hulp van de opdracht: zoek. Het programma geeft het aantal treffers.

De trefwoorden heb ik gaandeweg geformuleerd. Andere keuzes zijn mogelijk. Enkele dubbeltellingen zijn – met mijn voortvarendheid – niet te vermijden. Vrouwen, vrouwluu,...

Deze uitgave is mogelijk door medewerking van Ter Verpoozing.

Copyright op teksten vervalt 70 jaar na de dood van de schrijver. Wie wil mag wat mijn teksten aangaat daar een voorschot op nemen. Ik heb nog niet ontdekt wie de rechten op *Een feestelijk starfgeval* heeft.

Peize, januari 2021

Gerard Stout

Gerard Stout (Erica, 1950) schreef tientallen boeken in het Drents en nog meer in het Nederlands.

Zijn Drentse boeken verschenen aanvankelijk bij Het Drentse Boek (nu Huus van de Taol in Beilen) en later bij zijn eigen uitgeverij Ter Verpoozing in Peize.

Bijna al zijn werk is als pdf af te halen, en te beluisteren op zijn website. www.gerardstout.nl

De schrijver en onderzoeker pleit voor een onderzoeksgerichte benadering van verdwijnende minderheidstalen. Dit boek is een voorbeeld van een mogelijke aanpak. Volgens hem raken minderheidstalen zonder interesse van erudiete lezers (nog) sneller in vergetelheid.